

SG overleg vervolg commissie Halsema (woensdag 20 mei 12:00-13:00)

Van: (10)(2e) Directie Kennis), (10)(2e) (OWB)

Datum: 19-5-2020

1. Inleiding

Morgen is er SG-overleg om 'snel en praktisch gevolg' van de commissie Halsema te bespreken. Enkele weken geleden is op initiatief van de Burgemeester van Amsterdam en in overleg met het kabinet en de veiligheidsraad, de tijdelijke Werkgroep sociale impact Corona crisis ingericht. De commissie is gevraagd:

- (wetenschappelijke) informatie en signalen te verzamelen over sociale en maatschappelijke problematiek die ontstaat als een gevolg van (de crisisbestrijding) van corona;
- deze te analyseren en naar ernst en urgentie te beoordelen;
- en hierover het kabinet en het lokale bestuur te adviseren.

Leden waren:

- (10)(2e) (10)(2e)
 - (10)(2e) (10)(2e)
 - (10)(2e) (10)(2e)
 - (10)(2e) (VNG)
 - (10)(2g)
 - (10)(2e) (10)(2g)

Bij de besprekingen zijn ook de ministers Grapperhaus en Koolmees aanwezig geweest om goede kennisuitwisseling te bevorderen. Afgelopen zaterdag, 16 mei, is het rapport van de commissie aangeboden.

2. Samenvatting van het rapport Verslag Werkgroep Sociale Impact van de Coronacrisis

Het rapport formuleert drie centrale inzichten:

1. De ontferming over bestaande en nieuwe kwetsbare groepen

De commissie waarschuwt voor verdieping van al aanwezige scheidslijnen in de samenleving door de crisis. De corona crisis raakt de bestaande kwetsbare groepen onevenredig hard. Het gaat hier om een heterogene groep (ouderen, laag geletterden, dak- en thuislozen, mensen met een migratieachtergrond, arbeidsbeperking of GGZ problematiek) die als gemeenschappelijk kenmerk heeft dat zij weinig hulpbronnen (sociaal, economisch, persoonlijk) hebben om weerbaar te zijn. De commissie ziet vooral zogenaamde multi-probleem gezinnen in de knel komen. Het advies is te onderzoeken hoe risico-gezinnen sneller geïdentificeerd kunnen worden. Naast de bestaande kwetsbare groepen ziet de commissie ook nieuwe kwetsbare groepen. Het gaat om een grote (weer heterogeen samengestelde) groep die door de crisis in de financiële problemen komt. Omdat het om een heterogene groep gaat adviseert de commissie hier maatwerk in beleid (bijvoorbeeld kunnen werken met behoud van uitkering). Daarnaast dringt de commissie aan op vroegtijdig ingrijpen ('een breed schuldenoffensief') om verergering van financiële problematiek te voorkomen.

2. Het versterken van de samenwerking tussen overheden en lokale coalities

Samenwerking is essentieel voor maatschappelijke veerkracht. Onder druk van de crisis zijn er nieuwe (lokale) coalities ontstaan en bestaande versterkt. Ook in de herstelfase is volgens de commissie pragmatisme, flexibiliteit en gezamenlijk leren ten behoeve van goede samenwerking essentieel. Hierbij is het van belang is om burgers en initiatieven vertrouwen en handelingsruimte te geven. Zo kan lokaal maatwerk snel worden toegepast. Door vervolgens goede praktijken, initiatieven en ideeën zichtbaar te maken en te investeren in de ontstaande lokale coalities, wordt kennisdeling bevorderd en de werking op lange termijn gewaarborgd.

3. Het geven van regie over eigen leven aan alle burgers en met name aan jongeren

De werkgroep vraagt vooral aandacht voor de positie van jongeren. Sociale contacten vallen weg en door het verlies aan bijbaantjes kunnen zij in financiële problemen komen. Daarnaast is

er ook een groep kwetsbare jongeren die hard geraakt wordt. De commissie denkt hierbij aan jonge mantelzorgers, jongeren met beperkingen, jongeren die te maken hebben met huiselijk geweld, jongeren die nu onderwijsachterstanden oplopen en jongeren met een migratieachtergrond die in armoede leven. De commissie adviseert zoveel mogelijk aan jongeren *zelf* regie te geven over hun eigen leven (*agency*). In het verlengde hiervan is het verzoek kinderen en jongeren expliciet uit te nodigen om kritisch mee te denken over manieren om tot herstel van de sociale dynamiek te komen, en sectoren zoals het onderwijs en het jeugdwerk aan te sporen om hen hierin te begeleiden. (10)(2e) zegt daarover in de bijlage (p.22):

“Dit betekent in de eerste plaats dat de vormgeving van het ‘nieuwe normaal’ niet vanaf de kansel gepredikt moet worden, maar lokaal, samen met kinderen, jongeren en hun opvoeders moet worden ontworpen. [...] Als je wordt uitgenodigd of uitgedaagd om mee te denken over je eigen sociale leven in coronatijd, snijdt het mes alweer aan verschillende kanten: je voelt je gehoord, je doet ertoe, en bovendien ben je eerder geneigd je aan nieuwe regels te conformeren als jezelf betrokken bent geweest bij het tot stand komen daarvan”.

3. Advies

Bestrijden onderwijsachterstanden kwetsbare jongeren

- Ondanks alle inspanningen van scholen en instellingen om onderwijs op afstand mogelijk te maken, zijn er voor bepaalde leerlingen en studenten grote risico's op leer- en ontwikkelachterstanden en studievertraging doordat fysiek onderwijs niet mogelijk is, stagemogelijkheden voor studenten beperkt zijn en niet alle onderdelen van het curriculum digitaal kunnen worden aangeboden.
- Voor de voorschoolse educatie (ve), het primair onderwijs (po), het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) zijn er recent eenmalig extra middelen gereserveerd. Hiervoor is eenmalig € 244 miljoen beschikbaar. Scholen en instellingen kunnen daardoor subsidie aanvragen voor extra tijd om te leren of extra ondersteuning of begeleiding bij de beroepspraktijkvorming.
- In de uitvoering van deze maatregelen is samenwerking tussen gemeenten en lokale coalities, zoals de commissie Halsema ook stelt, van groot belang. Dan gaat het erom de leerlingen te bereiken die hier het meeste baat bij hebben, als ook om een adequate monitoring van onderwijsachterstanden. OCW brengt al in beeld wat scholen voor kwetsbare jongeren doen (onderzoek Oberon). Er is een wettelijke verplichting van gemeenten om in overleg te treden met schoolbesturen om onderwijsachterstanden en segregatie te bestrijden. Overigens dragen de extra middelen voor zomerscholen en stages niet alleen bij aan de bestrijding van achterstanden, maar ook om jongeren een zinvolle dagbesteding te geven nu de mogelijkheden van vrijetijdsbesteding zijn wegge gevallen. Verveling van jongeren kan een negatieve invloed hebben op de ervaren sociale veiligheid in wijken.
- Vanaf het moment dat de scholen sloten, heeft de GKA (Gelijke Kansen Alliantie) actief ingezet op kennisdeling om groeiende ongelijkheid tegen te gaan. GKA is nauw betrokken bij gemeentelijke aanpak gelijke kansen in het onderwijs en de impact van Corona. De GKA werkt vanuit de rol van responsieve, participerende overheid samen met scholen, gemeenten en maatschappelijke partners en sluit met kennis, onderzoek, financiële middelen en communicatie aan op bestaande of nieuwe lokale initiatieven. De GKA aanpak past ook bij de aanbeveling van Halsema om in de aanpak van de corona crisis de samenwerking tussen lokale coalities en gemeenten te versterken.
- Vanuit de GKA zijn er meerjarige afspraken gemaakt met de gemeenten rondom gelijke kansen. De 50 GKA-gemeenten worden door onze beide ministers opgeroepen om de scholen in hun gemeente te helpen bij het vormgeven van inhaal- en ondersteuningsprogramma's. De GKA regiocoördinatoren ondersteuning aan de gemeenten door het delen van data en kennis, *best practices* en door het in contact brengen met

relevante maatschappelijke ondernemingen en/of bedrijven, in lijn met de afspraken uit de GKA-Agenda's van de verschillende gemeenten.

- Jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt zitten nog niet herkenbaar in de analyse van Halsema, terwijl die groep hard geraakt gaat worden. Over deze doelgroep heeft het kabinet eind vorig jaar een IBO aan de TK aangeboden met voorstellen waar het kabinet momenteel nog even geen geld voor heeft (bv lifecoaching voor multiprobleemjongeren, extra begeleiding in het onderwijs en nazorg in het mbo). Het idee van 'agency/zelfregie' dat de commissie Halsema inbrengt is bruikbaar, maar niet op alle jongeren van toepassing. Zowel in het IBO jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt als in een ander IBO - over lichtverstandelijk beperkten - wordt gewezen op de beperkte zelfredzaamheid van deze jongeren.
- In het directeuren overleg sociaal domein (13 mei j.l.) is afgesproken om de zogenaamde brede regietafel (overleg gemeenten – rijk i.v.m. sociaal domein) van juni te benutten om de impact van de corona crisis voor het sociale domein te agenderen. Hierbij wordt nadrukkelijk voortgebouwd op het rapport Halsema. OCW is betrokken bij de voorbereiding omdat kansengelijkheid in het onderwijs hierin ook centraal thema is.

Er zijn veel aanknopingspunten met aanbevelingen rapport Halsema en maatregelen ingezet om achterstanden en ongelijke kansen in het onderwijs te bestrijden. OCW is graag aangesloten om commissie Halsema vanuit dit perspectief vervolg te geven.

Betrekken jongeren bij Corona aanpak en onderzoek

- De aanbeveling van de commissie om kinderen en jongeren expliciet te betrekken bij de aanpak van de Corona crisis is wel prikkelend. We kunnen nagaan wat hier al loopt in de domeinen onderwijs, cultuur en wetenschap en hoe we dit meer expliciet vorm zouden kunnen geven.
- De GKA heeft een jongerenraad, met veertien jongeren in de leeftijd van 16 tot en met 24 jaar, afkomstig uit heel Nederland en alle onderwijssectoren. Zij delen niet alleen hun eigen ervaringen, maar ook van medeleerlingen en andere jongeren, met betrekking tot onderwijs op afstand tijdens de coronacrisis. Juist omdat in het rapport Halsema de lokale benadering wordt benadrukt, kan deze groep jongeren een goede actieve bijdrage leveren aan het bevorderen van kansengelijkheid, door hun diversiteit in achtergrond, kennis en netwerk.
- De Nationale Wetenschapsagenda heeft recent – i.s.m. het RIVM, ErasmusMC maar ook bijvoorbeeld Unicef Nederland – interactieve sessies georganiseerd waarin kinderen en jongeren vragen konden stellen aan wetenschappers over Covid-19 en de maatregelen. OCW zou aan NWO (als uitvoerder van de NWA) kunnen vragen om dit uit te breiden en actief ook ervaringen en ideeën op te halen, om aan te sluiten bij de aanbeveling uit het rapport.
- Dit sluit ook aan op een idee van (10)(2e), waarop MOCW in gesprek van 18 mei jl. positief gereageerd heeft. (10)(2e) voor ervaringskennis van burgers en dus ook jongeren in kaart te brengen en te benutten bij de verdere aanpak van de corona crises en de impact daarvan.
- Recent heeft de KNAW, met (10)(2e) van het Social Science & Humanities-beraad, de hulp aangeboden van haar leden bij het begrijpen en oplossen van de maatschappelijke effecten van de Corona-crisis. Concreet kan dat door korte, concrete adviesvragen aan expertpanels (binnen 2 of 3 weken), reguliere KNAW-adviezen voor de (middel)lange termijn of door op zeer korte termijn webinars te organiseren over bepaalde onderwerpen. Zo kan de expertise van de KNAW-leden, over het algemeen de Nederlandse wetenschappelijke top, snel bij elkaar worden gebracht.

- Dit kan door aan te sluiten bij het eerste thema over kwetsbare groepen. De commissie geeft het om onderzoek te doen naar het snel kunnen identificeren van risico gezinnen. Ook kan beter in beeld worden gebracht welke effecten corona maatregelen hebben voor kwetsbare groepen, ook om het gevraagde maatwerk in overheidsbeleid te voorzien van wetenschappelijke onderbouwing.

OCW geeft graag vervolg aan aanbeveling commissie Halsema door jongeren te betrekken bij de aanpak van de corona crisis oa door onderzoek.